

ה' של כפינה אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אהב ציון

מבואר לעיל שאם הוא מתעסק בעלמא, כגון שמנבח נבוחי או שסבור שהקול הנשמע הוא קול חמור, אינו יוצא ידי חובה, ודין זה שהמתעסק לא יצא ידי חובה נלמד מהפסוק זכרון תרועה, דכיוון שהוא מתעסק אין כאן זכרון תרועה, לפי שאין מעלה זכרוןם בתקיעה זו לאביהם שבשמים ואין כאן זכרון עקידת יצחק, ורק כשמתכוון על כל פנים לתקיעה יש כאן זכרון תרועה, וא"כ כיוון שצריך כוונה לתקיעה, לכן הסמיכה המשנה דרשה זו של והיה כאשר ירים משה ידו. וראה עוד בחתם סופר מה שכתב לתרץ.

רבי זירא שמצוות צריכות כוונה ומה שכתבה המשנה לעיל אם כיון לבו יצא היינו כאן לצאת ידי חובת המצווה, א"כ יש שייכות לדברי המשנה כאן שצריך כוונת הלב, אך לפי רבא שמצוות אינן צריכות כוונה והכוונה האמורה במשנה הקודמת היא כוונה לשמוע, שלא יהא סבור קול חמור בעלמא הוא, ולא מיירי בכוונת הלב, א"כ מה השייכות בין משנה למשנה הקודמת. הפני יהושע כתב ליישב קושיה זו, דאף לפי רבא שאין צריך כוונה לצאת ידי חובה, הרי

כט.

"והיה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל"

מה שייכת משנה זו לפרקי?

המאירי כתב לבאר שייכות משנה זו לפרק זה: "מתוך שהיה מדבר בעניין כוונת הלב, הביא ענין זה להודיע שכל הדברים בכוונת הלב הם תלויין". וכן ביאר רבינו עובדיה מברטנורא. והקשו הפני יהושע והוים תרועה, בשלמא לפי

ל.

"דאיבני בלילה"

מי יבנה בית המקדש השלישי

ברש"י (ד"ה לא צריכא): "ואם תאמר היכי משכחת לה דאיבני בחמיסר ביום טוב ודאיבני בליליא והא קיימא לן במסכת שבועות (טו): דאין בנין בית המקדש לא ביו"ט ולא בלילה, הני מילי בנין בידי אדם אבל בנין העתיד לבא בידי שמים הוא".

וכתב מרן רבנו במאור ישראל כאן: "וכ"כ רש"י סוכה (מא סע"א), שבהמ"ק העתיד שיבנה במהרה בימינו בניו ומשוכלל הוא, ויתגלה ויבא מן השמים, שנאמר 'מקדש ה' כונונו ידיך'. וזה שלא כדברי הרמב"ם (פי"א מה' מלכים ה"ד), שהמשיח בונה בהמ"ק במקומו ומקבץ נדחי ישראל. ע"ש. ויש לומר שהדבר תלוי בשתי הבחינות אם זכו אחישנה, ואז ירד ביהמ"ק בניו מן השמים, ואם לאו הכל יתנהג בדרך הטבע, כמ"ש בסנהדרין (צח.). עני ורוכב על חמור, הא אם זכו וארו עם ענני שמיא. וכן מפורש בזוה"ק (בראשית כח סע"א), גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, דקדמאי אתבני על ידא דבר נש, והאי על ידוי דקב"ה, ובגין דא אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. וכן הוא בפרשת בשלח (נט סע"א). וע' בניצוצי אורות בפרשת פינחס (דרכ"א ע"א)

הדרן למסכת ראש השנה

"אלא עם שבשדות מאי מעמא משום דאניסי במלאכה" (לה.)

כתב רבנו יוסף חיים זי"ע בספרו בניהו: "עיינ מה שכתבתי בסייעתא דשמיא בספרי הקטן בן יהודע, דמה שזוכים גם עם שבשדות בברכת כהנים, אינו על פי הדין בדיני אדם, אלא רק הוא כפי דיני שמים, דאונסא כמאן דעביד הוא בדיני שמים, ואין זה אלא על פי מדת החסד, כי לפי מדת הגבורה, צריך שיתנהגו עם האדם כפי דיני אדם, וידוע, דמי שעובד את השם יתברך מאהבה, יתנהגו עמו בית דין של מעלה במדת החסד, מדה כנגד מדה, אבל העובד מיראה, יתנהגו עמו במדת הגבורה, ולפי זה מה שזוכין גם עם שבשדות בברכת כהנים, הכל הוא בעבור שעובדין את הקדוש ברוך הוא מאהבה. ובזה יובן בסייעתא דשמיא נוסח הברכה שמברכין הכהנים, אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו לברך את עמו ישראל באהבה, תיבת "את" לשון יתר, אך באה ה"את" לרבות עם שבשדות, ואלו זוכים מצד האהבה, שהם עובדים את השם יתברך מאהבה.

"ובזה יובן בסייעתא דשמיא הטעם מה שייכולין הכהנים לברך את ישראל בכמה מיני טובות בבת אחת, כי בברכת כהנים יש ברכות הרבה, על שמירה ועושר ומזונות וחכמה ושלוה, ואנן קיימא לן (יומא עג.) אין שואלין שני מיני שאלות בבת אחת מן השמים, אך כתבו המפרשים דאם האדם עובד את השם מאהבה, יוכל לשאול כמה שאלות בבת אחת. ובזה פירשתי בסייעתא דשמיא מאמר התנא בפרקי אבות (ו, א): 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה', דהיינו לומד לשמה שלא על מנת לקבל פרס, אם כן נמצא הוא עובד מאהבה, ועל ידי כן זוכה לדברים הרבה בתפלתו, שיוכל לשאול שאלות הרבה בבת אחת על כמה מיני טובה וחיים".

ורבנו הכף החיים בספרו חיים עד העולם כתב: "ומה שסיים הגמרא בתיבת לא, שהיא בהיפוך אתון א-ל, לרמוז כי הגלות הרומז לראש השנה שהיא בחינת דין, לעתיד יהפך למדת רחמים, בסוד 'חסד א-ל כל היום'. וזה 'שאמר הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה' רוצה לומר תמיד אנו מחזרים עלך יום טוב שהוא מדת הרחמים, ו'סליקא לה מסכת ראש השנה' שהיא בחינת מדת הדין. כי לעתיד תמיד יהיה הנהגת מגדת החסד וכמו שאמר הכתוב וחסדי מאתך לא ימוש וכו'. במהרה בימיו אמן".

הדרן עלך מסכת ראש השנה

האם כוונה מעכבת במצוות דרבנן "איכוון ותקע לך" (כט.)

כתב מרן רבנו זי"ע במאור ישראל כאן: "הנה המהר"ם בן חביב בקונטרס יום תרועה (כט.), הקשה, דמהכא מוכח דמצות צריכות כוונה, וכן פסק מרן בש"ע (סי' תקפט ס"ח). וקשה, שהרי מרן עצמו פסק (בסימן תפט ס"ד): 'מי ששאל אותו חבירו בימי הספירה בבין השמשות, כמה מנין ימי הספירה בלילה הזה, יאמר לו, אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך, לא יוכל לחזור ולמנות בברכה'. ואמאי, הרי לא נתכוון למצות ספירה, אלא להשיב לחבירו בלבד, וקי"ל מצות צריכות כוונה. ע"כ. והנה כבר הקשה כן הפרי חדש (בסי' תפט ס"ד). וכתב שדעת מרן לחלק בין מצות דאורייתא, למצות דרבנן. וסבירא ליה דספירת העומר בזה הזמן מדרבנן, הילכך אין צריך כוונה לצאת. והן אמת שכן כתב גם המג"א (סי' ס) בשם הרדב"ז, דבמצווה דרבנן א"צ כוונה, וכ"כ גם בשו"ת משפט צדק ח"ב (סי' סב), והובא בכנה"ג (ס"ס תקפט). ע"ש. אולם לאו מילתא פסיקתא היא. ועיין בברכי יוסף (סי' תפט ס"ק יג). ובמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג (חאו"ח סי' כח אות כד). ובספר ילקוט יוסף ח"א (עמוד רפד והלאה). ע"ש. אולם בלאו הכי יש לומר שמכיוון שדין זה אם מצות צריכות כוונה, שנוי במחלוקת גם בפוסקים, נקטינן דספק ברכות להקל, הילכך אינו יכול לחזור ולספור עוד בברכה. וכן מתבאר במג"א ובחכ"ע יעקב (בסי' תפט). ע"ש."

ומור"ר הראש"ל הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א בילקוט יוסף (פסד"ז וק"ש בהערות לסימן ס אות ג) כתב: "כתב מרן בשלחן ערוך (סימן ריג סעיף ג): 'אינו יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה אפילו אם יענה אמן, אלא אם כן שמעה מתחלתה ועד סופה, ונתכוון לצאת בה ידי חובתו, וגם המברך נתכוון להוציא ידי חובתו'. וכתב על זה האליה רבה (סק"ה): 'בספר עולת תמיד (סימן רי"ט ס"ק ד') תמה, שהשלחן ערוך סותר למה שכתב בסימן ס' שתי דעות אם מצוות צריכות כוונה, ואם כן היה לו לפסוק כאן שאף שלא כיון יצא, שספק ברכות להקל. ולפע"ד לא קשיא מידי, שהרי מרן השלחן ערוך שם סיים, וכן הלכה, דמצות צריכות כוונה. ונמצא שכך הלכה, ולא מטעם ספק'. ע"ש. ולפי זה נראה שגם בברכות דרבנן נקטינן מצות צריכות כוונה. דבסימן ריג איירי בכל הברכות, ולא רק בברכת המזון שהיא מן התורה. אלא שצריך לעיין בזה, כי מדברי מרן בסימן תפט מבואר שחשש למ"ד מצות א"צ כוונה, ולא כמש"כ הא"ר בפשיטות דהלכה כמ"ד צריכות כוונה בלי ספק.

"ועיין למרן החיד"א בברכי יוסף (סימן תפט אות יג), שכתב בדעת המקראי קודש שמרן השלחן ערוך סובר שאף בדרבנן מצות צריכות כוונה. שהרי מרן בסימן תר"ץ פסק, דאם לא כיון במגילה לצאת ידי חובתו, לא יצא. ובבית יוסף שם תלה דבר זה במחלוקת הפוסקים אם מצות צריכות כוונה או לא, ומדפסק דצריך לכוין לצאת, משמע דגם במצוות דרבנן מצות צריכות כוונה. ואולם מהר"י נבון בנחפה בכסף השיג על דברי המהר"ח"א, ומרן החיד"א יישב דבריו, כיעו"ש. והגר"ח בשו"ת רב פעלים חלק ב' (חלק אורח חיים סוף סימן לב בד"ה ואחר הישוב, ובד"ה הרי), תפט בפשיטות שאף בדרבנן צריך כוונה. ע"ש. ואכמ"ל."

בשם הרמד"ל, שלכן צריך לומר יה"ר שתבנה בהמ"ק במהרה בימנו ולא שיבנה. וע"ע בילקוט תהלים (סימן תתמח). לביתך גאווה קודש ה' לאורך ימים, לא כבראשון ששלמה בנה אותו וחרב, וכן השני עזרא בנה אותו וחרב, אבל השלישי אתה ה' בונה אותו לאורך ימים. ע"ש."

לד.

"אתקין רבי אבהו בקסרי"

כיצד היו נוהגים עד שבא רבי אבהו

הרא"ש (סימן י) והר"ן כתבו שרבנו האי גאון נשאל איך יתכן שעד שרבי אבהו תיקן כן לא היו ישראל יוצאים ידי חובת תקיעת שופר, והשיב שקודם שתיקן רבי אבהו המנהג בישראל היה שחלק עושים את התרועות יבבות קלות שהם הנקראים תרועה, וחלק עושים את התרועה יבבות כבדות שהם הנקראים שברים, ושניהם יצאו ידי חובה, כי התרועה כשירה בין אם היא קלה ובין אם היא כבדה, אלא שהאנשים ההדיוטות היו חושבים שיש ביניהם מחלוקת, ורבי אבהו תיקן שכל ישראל יהיו עושים מעשה אחד להורות שאפשר לצאת ידי חובה בין בשברים ובין בתרועה. וכתב מרן בבית יוסף שכן כתב הריטב"א בתשובה (סימן כ"ט). ולפי זה מעיקר הדין אפשר לצאת בין בשברים ובין בתרועה וסדר התקיעות הוא מדרבנן.

אולם כתב הב"י שמדברי הרמב"ם משמע שסובר שיש ספק בתרועה אם היא גניחה או יללה, והוא ספק דאורייתא גמור, שהרמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"ב-ג) כתב וז"ל: "תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעין היאך היא, אם היא היללה שמייללין הנשים בנהייתן בעת שמיבבין, או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכך דרך הדואג מתאנח

תחלה ואחר כך מילל, לפיכך אנו עושין הכל". וסיים הרמב"ם: "נמצא מנין התקיעות שלשים כדי להסתלק מן הספק". ומשמע מלשון זו שיש ספק גמור מה היא התרועה, וכתב הב"י שכן נראה מלשון הסמ"ג. ובכף החיים (סי' תקצ אות ו) הביא מהזוהר (פרשת פנחס רלא): שאף שבני בבל עושין שניהם מספק מכל מקום צריכים את שניהם גם יבא וגם יללה, שיללה הוא דינא תקיפא, וגניחה הוא דינא רפיא, ואינון לא ידעי ועושים שניהם, ואנן ידעינן ועושין שניהם, וכולם יוצאים לדרך אמת.